

tartalmát, s ennél fogva amikor helyesen gondolkodunk, akkor a fogalmakban a dolgok bontakoznak ki lényegük szerint. Ungvári Zrínyi Imre tanulmánya *A látvány, a képzetek és képanalógiák a gyakorlati gondolkodásban* a hermeneutika felől közelít az etikai felé, azzal a céllal, hogy megvilágítsa, milyen szerepe van az emberi cselekvés megértésében és erkölcsi megítélésében a cselekvők és az értelmezők képzeteinek. A képzetek, képek előzetes cselekvésorientáló funkciót töltenek be, mivel az ember legelsősorban a cselekvésében válik nyilvánvalóvá önmaga számára, azonban mégsem lehetséges csak a kimerevített képsorok alapján a cselekvés maradéktalan megértése. Az összefüggést csak az értelmező viheti bele a képsorba. Az elbeszélte történet képes kiemelni a képet az elszigeteltségből és magyarázni is azt.

Kovács Barna Derrida és Ricoeur metaforára vonatkozó nézetei alapján próbálja igazolni azt az állítást, hogy a metaforának van egy sajátos referenciája, amely különbözik a fogalmak denotátumától. A fogalmi jelentés a szó szerinti értelemnek az általánosan kialakult használatára utal, míg a metafora a valóság új referenciáira derít fényt.

Tamás Dénes *Látványba fojtva* című tanulmánya a nyelvi fordulat utáni képáradásból próbálja megragadni a videoklip lényegét. A videoklip olyan villódzó mozgóképsor, amelyben az egymásutáni képek csak utalnak valamire, anélkül hogy teljességében mutatnák azt, megszüntetve ezáltal a szemlélés,

értelmezés lehetőségét is. A videoklip a színre vitt tudattalan, állítja a szerző, amelyhez a megtekintés idején túl nem társul és nem is társulhat értelmezői munka, mivel ezek az önmagukká osztódott képek nem tartanak sehová, nem hordoznak egy meghatározott értelemirányt.

Az említettekén kívül a kötet tartalmazza még Mircea Dumitrunak a modellekről és szerepekről szóló angol nyelvű előadását, valamint Gál Lászlónak a propozicionális és a képi tartalom reprezentációiról írt tanulmányát, amelyek fontos vonatkozásokkal egészítik ki a felvázolt problémakört. Szintén megtalálhatók a kötetben Kerekes Erzsébetnek a gyermekfilozófiáról, Schmidt Dánielnek az ontológiai lehetőségfogalomról, valamint Szócs Krisztinának Közép-Európa fogalmáról írt tanulmánya is, melyek fontos adalékokkal és kutatási irányokkal egészítik ki a konferenciakötet tematikáját.

A Gál László által jegyzett előszó arra utal, hogy a konferencia és a publikált tanulmánykötet valójában a kezdetét jelzi kolozsvári gondolkodók által a kognitív tudományi kutatások irányában megtett szellemi nyitásnak, melynek további eredményeiről újabb konferenciák és tanulmánykötetek fognak hírt adni. Ezekben még a jelen kötetből kimaradt tanulmányok is helyet kaphatnak, s így az itt még vázlatosnak tűnő, de a lényegi csomópontok mentén máris kirajzolódó kép a későbbiekben kiteljesedhet.

Csergő Antal

Egy hiteles Kierkegaard-kép

Püsök Sarolta: Søren Kierkegaard teológiájának súlypontjai. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kvár 2010. 168 oldal

Püsök Sarolta könyvének bevezetőjében így fogalmazza meg tanulmánya fő célkitűzését: „hiteles Kierkegaard-képet rajzolni”. Az olvasó számára viszont már az is feltűnő lehet, hogy ez a cél nem feltétlenül egyezik meg a cím által keltett elvárásokkal (*Søren Kierkegaard teológiáinak súlypontjai*).

Vajon a dán író teológiai gondolatainak feltárása vagy személyiségének és munkásságának hiteles visszaadása vár ránk? Egy hiteles, valóság-hű kép valamennyire becsapó is lehet, mert az ember hajlamos hinni neki, azt gondolva, hogy az ábrázolt tárgy, személy vagy esemény csupán a megjelenített

mozzanatokból áll. Egy valóság-hű kép felvállalja a bemutatott tárgy egészében való sűrített visszaadását, de erre ténylegesen sosem képes. Segítségével csak annyit tudhatunk meg, hogy bizonyos szögből milyen a valóság, de ha egy kicsit arrébb állnánk, vajon mit látnánk? Mennyire áll közel az új látvány az előzőhöz? Képviselheti-e egyetlen kép az egész tárgyat?

A doktori disszertációként írt könyv címe alapján egy kizárólag teológiával foglalkozó tanulmányra gondolhatunk, amely inkább csak a beavatottak számára válhat élvezetessé. Már az elején kiderül azonban, hogy a könyvben Kierkegaard munkásságának nem csupán a vallási aspektusai kerülnek terítékre, hanem átfogó kép áll össze a gondolkodóról, mely bemutatja a dán aranykort, helyet kapnak az író életrajzában és munkásságának fő állomásai.

A szerző által megfogalmazott céllal összhangban a könyv kifejezetten olvasmányosan, a beavatlan olvasó számára is könnyen érthető nyelvezettel mutatja be Kierkegaard fő gondolatait, legfontosabb írásait, biográfiájának meghatározó eseményeit. Egymásra épülve, fokozatosan érkeznek az elemek, amelyekkel Püsök Sarolta a dán gondolkodó hiteles képét próbálja megrajzolni. Pontosan építi fel mondanivalóját, kronologikusan haladó gondolatmenete végig tisztán követhető. Egymásba kapcsolódó érvei az általánostól a konkrét irányába mutatnak. Először Kierkegaard központi gondolatát mutatja be, mely szerint az ember élete Isten előtti létként fogalmazódik meg, s ily módon feltárja a dán szerző egész munkásságának a fő irányát: minden írásával az embereket Istenhez akarta elvezetni. Az elméleti szintű bevezető fejezetek után a szerző ráközelít a konkrétumokra. Ennek köszönhetően feltárul a dán író gondolatainak a hely- és időbeli kontextusa: a 19. század eleji Dánia, az akkori életérzés, a korabeli Koppenhágát uraló hangulat, a fontosabb európai filozófusok. Kierkegaard vizsgálata során azért fontos mindezt szem előtt tartani, mert ő nem filozófusnak, hanem vallási szerzőnek tartotta magát, s írásait nem hermetikus eszmefuttatásoknak szánta, hanem a kor eseményeire, a kortársai viselkedésére, nyilatkozataira vonatkozó reflexiókként, reakciókként

fogalmazta meg. Híres polémiája, a Hegelre irányuló kritikája is azért kapott oly fontos helyet munkásságában, mert ilyen módon közvetetten kívánta megcélozni korának egyházát.

A „már-már grafomán” író – ahogy a szerző fogalmaz – hatalmas életművet hagyott hátra, s ennek bemutatásával folytatódik a könyv. Kihangsúlyozódik az a tény, hogy Kierkegaard minden írása kongruens, ugyanazt a célt szolgálja, hisz „művei tartalmukat, üzenetüket és formájukat tekintve az első pillanattól kezdve egy kiforrott írói egyéniség alkotásai”, tehát mindenik tudatos folytatása, kiegészítése az előzőeknek. Így jutunk el ahhoz a fejezethez, amelynek tartalma a legszorosabban összefügg a könyv címével, Søren Kierkegaard teológiájának súlypontjaival, ugyanis a teológiai vonatkozású központi témákkal foglalkozik: a bűnnel, a szorongással, az idővel, a paradoxonnal, a hittel, valamint a botránkozással mint a hittel ellentétessel. Mindezt sűrítve kapjuk, de úgy, hogy ezáltal nem a hiány, hanem a teljesség érzetét kelti bennünk. Kierkegaard a paradoxont helyezi teológiája középpontjába, és ezt abban látja, hogy az örökkévaló Isten megjelent az időben, ember formájában. Így találkozik az idő és az örökkévalóság a pillanatban. A hitet tudatos választások sorozatának tekinti, melyek során minden pillanatban a hit és a botránkozás közötti választás előtt állunk, a jó választás pedig a Krisztussal való egyidejűséget jelenti. Ezt tekinti Kierkegaard az idő és az örökkévalóság metszéspontjának.

Püsök Sarolta ezen a ponton tér ki a dán író teológiai munkásságának a részletes vizsgálatára. A következő lépés a kierkegaard-i egyházkritika bemutatása, amit a kierkegaard-i gondolatok mai teológiára gyakorolt hatásának a bemutatása követ. Ebben a vonatkozásban a 20. század egyik legfontosabb teológusának, Karl Barthnak a Kierkegaard-hoz való viszonyát vizsgálja. Kimutatja, hogy a mai protestáns teológiába Barthon keresztül jutottak el a kierkegaard-i gondolatok.

A szerző gondolataival együtt haladva végig a több mint 150 oldalon s azokat a másfajta Kierkegaard-olvasmányainkkal is összevetve végül

is arra a meggyőződésre jutunk, hogy az olvasó számára egy valóban hiteles, valószerű kép körvonalazódik a dán gondolkodóról. Azt mondhatjuk, hogy amennyiben hitelesen a valószerűt, a Kierkegaard-képen pedig a dán író teológiai gondolkodásának, életének és munkásságának általános bemutatását értjük, Püskök Saroltának sikerült elérnie

kitűzött célját. A tömör és közérthető összefoglalás és problematizálás mellett a könyv talán legnagyobb érdeme a kierkegaard-i gondolatok időszerűségének és a mai teológiára gyakorolt hatásának a kimutatása.

Avram Laura

A vizualitás dimenziói*

Antik Sándor: Vizuális megismerés és kommunikáció. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kvár 2010. 203 oldal

Antik Sándor: Vizuális emlékezet és képi metaforák. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kvár, 2008. 165 oldal

Antik Sándornak a kolozsvári Egyetemi Műhely Kiadó gondozásában 2010-ben megjelent *Vizuális megismerés és kommunikáció* című szakkönyve a 2008-ban napvilágot látott *Vizuális emlékezet és képi metaforák* című, ugyanott megjelentetett munka folytatásának tekinthető. A két könyv tematikája, felépítése, szerkesztési és kivitelezési módja egy-egy szellemi horizontba illeszkedik: a vizualitás, a vizuális kultúra problémakörét járja körül a megismerés, az emlékezet, a kommunikáció és a nevelés irányából.

E szakmunkák egymást feltételező és követő megjelentetése révén szükségképpen felmerül a kérdés, hogy miben is áll a felvállalt témakörük relevanciája, aktualitása.

A képi világ sohasem csak önmagában és önmagáért való semleges létező, hanem olyasmis, ami mindenkor viszonyulási formákat vált ki, és alakító hatással van a társadalomra és a kultúrára. A képiségnek, a képi világnak a kultúra legkülönbözőbb korszakaiban mindig is hangsúlyos szerepet tulajdonítottak. Gondoljunk például az ókori képimádatra, amikor is a képhez már-már természetfeletti erőt társítottak, vagy pedig az ezt követő ellenreakcióra, az ismételtlen visszatérő képprombólasokra. Ezek a végtelen viszonyulási formák is épp

azt bizonyítják, hogy a kép problematikáját az emberi életben és tapasztalatban nem lehet megkerülni, nem lehet valamilyen módon nem viszonyulni hozzá. Éppen ezért a vizualitás kutatásának nem elég csak szűken a képre és a képi kultúrára összpontosítania. Akkor és azáltal nyeri el tulajdonképpeni értelmét, ha a tágabb kontextusra, a kultúra egészére is kiterjed. Antik Sándor két kötete nemcsak hogy eleget tesz épp ennek a követelménynek, hanem szervesen és szerencsésen ki is egészíti egymást.

Az itt felvetett probléma valójában nem új keletű. Elég csak arra gondolni, hogy ismereteink nyolcvan százalékára vizuális úton, a látás útján teszünk szert. Már Arisztotelész is kiemeli a *Metafizikában* a látási érzék privilegizált szerepét a többi érzékkel szemben. Szerinte a látás minden érzékelési módnál közelebb áll a megismeréshez, hiszen a látás révén lehetünk tanúi a legfőbb különbségeknek. Azonban ahhoz, hogy a képet megláthassuk, az intellektusra is szükség van. Éppen ezért a látásnak, általában az érzéki észlelésnek tulajdonított jelentőség korszakonként változott, de megállapítható, annak ellenére, hogy a megismerésben, a tudásszerzés folyamatában az érzékiség legtöbb esetben alárendelődött az értelemnek, mégsem sikerült azt teljesen

* A recenzió az Európai Szociális Alap által 2007–2013 között a POSDRU/107/1.5/S/76841 számú szerződés alapján társfinanszírozott „Modern doktori képzések: nemzetköziesítés és interdiszciplinaritás” című projekt keretében készült.